

A Bátai Tájház

A szabadtéri néprajzi múzeumok gondolata a 19. század második felében vetődött fel Európa-szerte, így Magyarországon is. Már 1857-ben a budai hegyvidék tájképi együttesét "hazai szelmalmokkal" akarták gazdagítani. Az első komoly próbálkozásként azonban csak az 1885-ös országos kiállítás parasztszobáit említhetjük meg. Ennek sikerén felbuzdulva, és az itt szerzett tapasztalatokat felhasználva került sor 1896-ban az első magyar szabadtéri néprajzi gyűjtemény — az országos ezredéves kiállítás magyar faluja — létrehozására. Az itt bemutatott magyar falu 24 telket — magyar és az akkori Magyarország területén élő más nemzetiségi — udvart, gazdasági együttest mutatott be teljes felszereléssel, bútorzattal, berendezéssel együtt. Ehhez csatlakozott egy templom, iskola, kórház, csárda, a faluvégen egy cigánysátor, és a pástortólet bemutatását szolgáló objektumok.

A kiállításnak óriási hazai és nemzetközi sikere volt, és mintául szolgált más országok szabadtéri gyűjteményének szervezéséhez, a kiállítás bezárása után azonban lebontották. Gazdag anyagát a Néprajzi Múzeumba szállították s azután megvalósítására hosszú időn keresztül nem került sor.

A tájház a helyszínen vagy a helyszín közelében megőrzött töredék az egykori tárgyi környezetből, nem más ez, mint a kötetést adó néphagyomány rezervátuma, kövületei mai életünk súlyosan nyomasztó rétegei között. Annnyira idezi a múltat, mint egy őskori állat lábnyoma a megkövesedett iszaprétegben, egy őskori páfrány levelének csipkézete a köszén-darabban, vagy a csigaház a mézskőben.

De megtapogathatóan idezi. Látható, hogy egy régen elhamvadt tűz füstjétől kormos még a tájháznak maradt régi padlaserenda, alatta még kacabajkában melegedtek, a kemencében régvolt lakodalmak kalácsa is sült, vagy pogácsa a világhábo-

rúba behívott nagyapának, aki sohasem tért onnan vissza.

Tolna megyében az első tájházat 1969-ben Decsen nyitották meg, majd folyamatosan létesültek: Szakályban, Gyöngyösön, Gyöngyösben, Sióagárdon. A 21. század fordulójára a megye településeinek zömén létrejött valamilyen gyűjtemény, ezt a sort gazdagítja a bátai tájház.

Báta önkormányzata is felismerte a rendszerváltás után, az 1990-es évek elején a település hagyományai, sajátos népi kultúrája bemutatásának fontosságát. Először egy hagyományos dél-dunántúli típusú három osztatú házban állították ki az összegyűjtött gazdag néprajzi anyagot.

A 90-es évek végére azonban megérett a gondolat (és az anyagi lehetőség) arra, hogy egy gazdag "pógárházat" vásároljanak, melyben teljesebb bemutatását lehet adni a bátai református és katolikus magyarság népi kultúrájának. A régi tájház (mely egy emberöltővel régebbi, mint az új), kitűnő helyszíne lehetne a halászosok és a vízből élők életmódját, mindennapjait megjelenítő kiállításnak.

Ebben az új házban hét helyiségben láthatjuk a bátai parasztság tárgyi emlékeit. Berendeztek egy tisztaszobát, konyhát, kamrát, préházat, valamint az udvaron látható a paraszti élet mindennapjaihoz szükséges szerszámok gyűjteménye. A mezőgazdasági eszközök (különféle ekék: fa, félvás, vas, kocsi, szelelő, vetőgép) mellett a faluban élt kismesterek munkaeszközei is (kovács, bogárnár, ács, tetőfedő-nádázó stb.) megtalálhatóak.

Természetesen nem hiányozhatnak a fő megélhetési ág, a halászat munkaeszközei (hálók, varsák, hálókötőtűk, halász csizma stb.) sem, valamint a szőlőművelés eszközei: prés, metszőkések, metszőollók, kád, szénkénegező, különféle szüretelő edények, unikum az egyetlen fatörzsből kifaragott musttároló edény.

A tájház leggazdagabb anyaga a textilgyűjtemény: a bátai református és katolikus lakosság viseletének teljes skáláját láthatjuk, úgy a nőit, mint a férfit. A viseleti darabok mellett igen értékesek a lakástextiliák: a szőttesek (a karácsonyi, a pasztás, a mindennapi abroszok, a törölközők, a kendőruhák), a hímzések, a csipkék (a pöndökötés, mely sajátosan bátai gyakorlat volt). Gazdag az egyházi élettel, a népi vallásos gyakorlattal kapcsolatos emlékegyanyag is: szentképek, olvasók, szenteltvíz tartó, imakönyvek, biblia.

S végül, ami igen ritka egy tájház gyűjteményében, a kéziratos források: népiskolai füzetek, tankönyvek, bizonyítványok, végrendeletek, hagyatéki leltárak. Itt is van egy dokumentum, amit külön ki kell emelnünk: ez a községi currenskönyv (a vármegye által küldött körlevelek gyűjteménye), melynek tartalma az akkori Bata mindennapjainak legszemléletesebb forrása. A könyv 1919-ben tűnt el Bátoról, és az önkormányzat 1992-ben vásárolta vissza egy pécsi gyűjtőtől.

A bátai tájház nem csak a múltnak ad teret, hanem a mai hagyományörzésnek is. Az udvarán különböző programokat szerveznek: néptánc bemutató, tojásfestés, korongozás, kézműves bemutatók és foglalkozások.

Dr. Balázs Kovács Sándor
néprajzkutató

MÚZEUMI HÉTVEGE A BÁTAI TÁJHÁZBAN

2003. szeptember 20-21.

Csatlakozva a „Kulturális Örökség Napjai” országos rendezvénysorozathoz, a tájházban az érdeklődők a „Szüret Sárkőben” –fotó és babakiallítást, valamint az „Épületdíszek Bátán” c. fotókiállítást tekinthették meg.

A Decsi Hagyományörző Népdalkórus bemutatója és Bata hagyományörző táncsoportjainak műsora mellett borkóstoló, kézműves vásár, népi gyermekjáték-készítés, korongozás szórakoztatta a közönséget.

Decsi Hagyományörző Népdalkórus

